

Posudek diplomové práce

Martiny Lukešové

Svoboda a odpovědnost v pozdějších dílech Dietricha Bonhoeffera

Diplomová práce M. Lukešové, předložená na katedře teologické etiky, odpovídá svou formou i rozsahem plně požadavkům kladeným na diplomovou práci na UK ETF.

K formální stránce práce lze vyřknout něco připomínek. Dostí obsáhlý poznámkový aparát je zpracován přehledně a solidně, výběr literatury odpovídá tématu a zahrnuje základní relevantní díla, ocenit je třeba práci s původním, německým zněním. Chybějící rok vydání u knihy na str. 77 dole je ojedinělým nedopatřením.

Celková úroveň zpracování textu je solidní, ne však bez chyb. Autorka má problém se vztažnými zájmeny - jež, jenž, již (str. 22, 28, 39, 53, 58, 65), občas vytvoří defektní větu, kde zřetelně chybí zpravidla sloveso (str. 18, 26, 39, 45) – srozumitelnost zůstává zachována, někdy však musí být rekonstruována. Nešikovná je formulace na str. 58 – „Tyto svobody nejsou ve vzájemném vztahu... Svoboda posledního klade svobodu předposledního.“ Zjevně tedy ve vzájemném vztahu jsou, není však vztahem recipročním, vzájemně zaměnitelným.

Počet pravopisných chyb je malý (nejčastěji interpunkce), častější jsou zjevné překlepy (přehození pořádku písmen). Dojem z četby se tím trochu narušuje, ne však často. Záhadou je mi užití řeckého písma u výrazu peritomé (str. 27) – nezdá se, že by to mělo nějaký zjevný důvod.

Obsahově je práce rozdělena do čtyř částí, úvodu a tří kapitol, interpretujících pojetí svobody v Bonhoefferových spisech „Následování“ a „Život ve společenství“ (A), „Etika“ (B) a listy z vězení „Na cestě ke svobodě“ (C).

V úvodní kapitole autorka nastíní metodiku svého postupu a zasazuje spisy, s nimiž dále bude pracovat, do kontextu Bonhoefferova života a díla. Pokouší se vymezit základní pojmy – svoboda a odpovědnost – zůstává však u značně schématického popisu obou pojmů v podobě, která se v podstatě míjí s interpretacemi těchto pojmů u Bonhoeffera. Přehled Bonhoefferova života a periodizace jeho díla představují obvyklý přístup, oživením jsou pohledy na interpretace Bonhoeffera z pera J. Moltmanna, marxizujícího H. Müllera a G. Ebelinga.

V kapitole A. předkládá autorka pojetí svobody v „Následování“, kde je důraz především na poslušnost jako projev odpovědnosti, a „Život ve společenství“, kde je vyzdvížen osvobodivý charakter vyznání vin ve zpovědi. Už zde se ukazuje určitá zlomkovitost, nedořečenost formulací. Naznačený důraz není vždy dotažen ke srozumitelné formulaci a zůstává spíš náznakem. To se plně projeví ve shrnujících tezích na str. 42. Jinak velmi dobrý nápad shrnout argument ve formě stručných tezí trpí přílišnou zkratkou, která se např. v tezích 2 a 6 stává až nesrozumitelnou.

Kapitola B. interpretuje důrazy „Etiky“ ve vztahu ke svobodě a odpovědnosti. Dotkne se přitom prakticky všech důležitých témat Etiky.

Zde budí otázku formulace na str. 47: podle Mayera jsou pro B. Evropa a Amerika „místem, na němž se stal Kristus ve světě skutečností“. Lze Bonhoeffera poprávu takto interpretovat? Není tu obráceno pořadí, totiž, že se ke skutečnosti našeho světa dobereme až v Kristu?

Závěrečné teze opět čtenáře zklamou svou telegrafičností, tentokrát je nesrozumitelná první z nich (str. 59).

Konečně kapitola C. interpretuje listy z vězení, svobodu a odpovědnost ve vztahu k náboženství či náboženskosti a vztah svobody a smrti. Je-li v předcházející kapitole zajímavý exkurz s kritikou interpretačního přístupu D. Sölle (str. 51n), zde se objevuje zajímavá interpretace Bonhoefferova označení smrti jako „svátku na cestě ke svobodě“ od J. S. Weilanda (69n) – a polemika s Weilandovým závěrem, že svoboda jako počátek, darovaný k životu, a svoboda eschatologická jsou ve vzájemném rozporu. Závěry na str. 72 jsou tentokrát srozumitelné, ale opět až brutálně stručné a jejich spojení s předcházejícím textem není vždy jasné a zřejmé.

Zklamání z předběžných závěrů na konci jednotlivých kapitol neodstraní závěr celé práce, který je sice psán plynule, ale na dvou stránkách jen velmi stručně shrne základní důrazy obsažené v práci a nedovede je k pokusu o syntetické uchopení. Jak souvisí poslušnost následování, bytí pro druhého, činění Boží vůle a odvaha vzít na sebe vinu (odpovědnost) ve zmíněných dílech s křesťanskou svobodou? Lze tu najít jednotící linii? Jak by se dala formulovat?

Na tyto, či podobně položené otázky, by závěr práce měl dát alespoň zkusnou odpověď. Paradoxně nejpřesvědčivější a nejplynulejší formulací argumentu je počáteční anotace, text, který by měl uvedené dokládat a rozvádět, její přehlednosti a přesvědčivosti nedosahuje.

K hodnocení práce – nepochybně pilné úsilí autorky narušuje jednak nedokonalost formální, jednak nedostatečné domýšlení a shrnutí interpretací do jasného závěru. Práci proto pokládám za zhruba průměrnou (hodnocení C až D), ovšem způsobilou k obhajobě, k níž ji doporučuji.

V Praze, září 2007

J. Halama

